

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยการนำเสนอเพื่อให้เห็นกรอบแนวคิด ทฤษฎี เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองที่มีผลกระทบต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” โดยมีปัจจัยและผลกระทบรวมถึงแนวทางข้อเสนอ บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

การทำหน้าที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านในการเขตปกครองในยุคปัจจุบันมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนชนบทสู่ความเป็นเมืองในพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ ผู้วิจัยได้นำเสนอปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงสู่ความเป็นเมือง

ชุมชนอำเภอพระประแดง : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

พื้นที่ ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงจากอดีตเป็นพื้นที่สีเขียวและส่วนหนึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม การเพาะปลูกช่วงที่เปลี่ยนผ่านจากยุคอดีตมาปัจจุบัน ยุคเกษตรกรรมไปสู่ยุคอุตสาหกรรม ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงได้มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งได้รับอิทธิพลทางตะวันตกที่เข้ามาในประเทศ ทำให้บริบทของชุมชนชนบทเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม มีการย้ายถิ่นฐานของประชาชนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมรวมถึงประชาชนบางส่วนได้ออกจากพื้นที่ เข้าสู่กรุงเทพฯ อำเภอพระประแดงเป็นพื้นที่ ที่ติดกรุงเทพฯ ได้รับความเจริญเติบโตจากกรุงเทพฯ สู่พื้นที่ และอำเภอพระประแดงก็ยังเป็นเขตเศรษฐกิจ ทำให้มีการพัฒนาความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนชนบทมีประชาชนที่เพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นฐานเข้าและออกจากพื้นที่ ทำให้ความเป็นวิถีชีวิตของชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงได้การเปลี่ยนแปลง แต่ยังมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนชนบทสืบทอดมาถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านโครงสร้างทางสังคม ชุมชนชนบทสอดคล้อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Culture Process)¹

¹ พัชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิด ทฤษฎี เทคนิคและการประยุกต์เพื่อการพัฒนาสังคม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2556), น.251

จำแนกออกได้หลายลักษณะ อาทิ การค้นพบ (Discovery) การประดิษฐ์ (Invention) การแพร่กระจาย (Diffusion) เป็นต้น ส่วนปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีอยู่มากมายได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร (Population Change) การโดดเดี่ยวหรือการติดต่อสัมพันธ์กัน (Isolation and Contact) โครงสร้างวัฒนธรรม (Structure of Society and Culture) ทัศนคติ และค่านิยม (Attitudes and Values) ของคนในสังคมความต้องการที่จะรับรู้ (Perceived Needs) ของคนในสังคม ความขัดแย้ง (Conflict) และพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Cultural Base) สอดคล้อง Leopold Van Wiese² การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของหรือเรื่องราวต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมมนุษย์ ส่วนสัดส่วนเป็นเรื่องของตัวกระทำนั้นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง **ด้านสังคม** ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง อดีตประชาชนในพื้นที่มี สายสัมพันธ์ที่สนิทสนมกัน ความเจริญเติบโตของกรุงเทพฯ เข้ามาสู่พื้นที่ ทำให้สังคมที่เคยช่วยกัน กับเป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ บุญญาภา ประชาชนในพื้นที่เกิดความเหลื่อมล้ำของคนที่ย้ายภายในชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง ผู้การเคารพผู้ใหญ่ในชุมชนก็ลดน้อยลง คำสั่งสอนต่างๆ ไม่ได้รับการยอมรับคนรุ่นใหม่ๆ ทำให้เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมกับความเจริญที่เข้ามาสู่ชุมชนชนบท ทำเหมือนกับวัฒนธรรมของคนเมือง³ ที่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมชนบท แต่ยังคงวัฒนธรรมบางส่วนยังเป็น “อัตลักษณ์” ของชุมชนชนบทได้ถูกถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลัง เช่น ประเพณีสงกรานต์พระประแดง แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ยังคงสืบสานสู่รุ่นต่อรุ่น

ด้านเศรษฐกิจ อำเภอพระประแดงเป็นพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ ทำให้นักลงทุนเห็นอนาคตของชุมชนอำเภอพระประแดง กับความเจริญกรุงเทพฯ เข้าสู่อำเภอพระประแดงอย่างรวดเร็ว และเป็นเขตเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม ทำให้อำเภอพระประแดงเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อีกประการหนึ่งยังมีบริษัทเอกชน รวมถึงรัฐวิสาหกิจให้การสนับสนุนด้านการศึกษา ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านการส่งเสริมองค์ความรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ สิ่งนี้เหล่านี้ไหลสู่ชุมชนชนบทเรียกว่า “ชนบทอำเภอพระประแดง” เขตติดต่อกับกรุงเทพฯ ทำให้เศรษฐกิจของอำเภอพระประแดงกึ่งเมืองเจริญเติบโตรวดเร็ว พื้นที่ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงมีพื้นที่สีเขียว เรียกว่า “ปอดของคนกรุงเทพฯ” ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนอำเภอพระประแดง ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงพื้นที่

² คำรงค์ศักดิ์ แก้วเพ็ง, *ชุมชน* (กรุงเทพฯ:บริษัท นาสิลป์โฆษณา, 2556) น.209-210

³ บุญญาภา ศิริโรคม, คำสัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2561.

ภาคอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานเป็นเขตเศรษฐกิจรองจากกรุงเทพฯ และบางส่วน
อำเภอพระประแดง ในส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สร้างเม็ดเงินให้กับประชาชนในพื้นที่ เช่น
การนำสินค้าของชุมชนมาจำหน่าย การปั่นจักรยานเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำบางฝ้าย ทำให้เห็นว่า
เศรษฐกิจชุมชนชนบทถึงเมืองอำเภอพระประแดงเจริญเติบโตตามลำดับ สอดคล้อง แผนพัฒนา
จังหวัดสมุทรปราการ 4 ปี⁴ พ.ศ.2561-2564 คิดเป็นสัดส่วนต่อประเทศไทย 7.28 ส่งผลเห็นว่า
การขยายทางด้านเศรษฐกิจของสมุทรปราการภาคอุตสาหกรรมและภาคการท่องเที่ยว ความ
เจริญเติบโตขึ้นในราวปี พ.ศ.2560 ด้านการเมือง ชุมชนอำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ
มีการปกครองภูมิภาค โดยแบ่งเป็น อำเภอ เทศบาล ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบ
เทศบาล พ.ศ.2476 ประมาณพ.ศ.2542 ได้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตชนบท เพื่อแบ่ง
ภาระของรัฐบาลในรูปแบบการกระจายอำนาจสู่ชุมชนลักษณะตำบลและหมู่บ้าน ทำให้เจ้าหน้าที่
ฝ่ายปกครองคือ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สนับสนุนเรื่องที่รัฐบาลจัดหาให้กับชุมชน บทบาทกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านต้องประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ด้าน
เศรษฐกิจภายในชุมชนอำเภอพระประแดง ซึ่งอนาคตอาจเปลี่ยนเป็นเขตปกครองพิเศษ หรือ
เทศบาล ขึ้นอยู่กับนโยบายของภาครัฐ ในการเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้นำท้องถิ่น
ในการนำงบประมาณสู่การพัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง : สู่ความเป็น เมือง

การปกครองแผ่นดินเริ่มมีการปกครองสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้แบ่งการ
ปกครองออก 2 ส่วน การปกครองส่วนกลางและการปกครองส่วนภูมิภาค วรรณรัฐ ต่อมาสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เข้ายุคนั้น ทำให้กำนัน
ผู้ใหญ่บ้านพัฒนาศักยภาพ โดยบังคับใช้กฎหมายเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.
2457 กำหนดหน้าที่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน⁵ สาโรจน์ เป็นตัวแทนของรัฐที่อยู่ในระดับรากหญ้าที่
สามารถดูแลประชาชนทั่วถึงในการรับนโยบายจากรัฐผ่านทางอำเภอ สู่กำนันผู้ใหญ่บ้านกระจายลง
แต่ละหมู่บ้านช่วยนำนโยบายหรือข้อสั่งการต่างๆของรัฐบาลส่วนกลางสู่ภูมิภาคไปประสาน
ประชาชนให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดเบื้องต้น ดูแลทุกข์สุขเบื้องต้น สมัยอดีตบทบาทกำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน สำคัญในการติดต่อราชการ ทำทะเบียนราษฎรหรือนิติกรรมพาไปหน่วยราชการ ใน

⁴ สำนักงานสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 4ปี.(พ.ศ.2561-2564)

(สำนักงานสมุทรปราการ 2559),น.7-10

⁵วรรณรัฐ หนุรอด, คำสัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2561.

สมัยปัจจุบันมีตัวแปรเกิดขึ้นมาอันได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาในท้องถิ่นทำหน้าที่แทนกำนันผู้ใหญ่บ้าน บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านยังมีซับซ้อนในบางเรื่อง กับองค์การบริหารส่วนตำบลภายในท้องถิ่น⁶ ปัจจุบันรัฐได้บทบาทและอำนาจหน้าที่ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านสอดคล้อง กรมการปกครองได้ให้อำนาจหน้าที่ ดังนี้⁷

1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ การตรวจตรา รักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายการป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎร รับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎร แจ้งทางราชการและรับข้อราชการ ประกาศให้ราษฎรได้ทราบและดำเนิน การให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่น การตรวจและเก็บภาษีอากร รวมทั้งการปกครองผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลและสารวัตรกำนัน

2. อำนาจหน้าที่ทุกอย่างเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา และรักษาความสงบเรียบร้อย

3.1 มีการกระทำผิดอาญาหรือสงสัยจะเกิด ให้แจ้งนายอำเภอ หรือถ้าเกิดในตำบลข้างเคียงให้แจ้งกำนันตำบลข้างเคียงนั้นทราบ

3.2 พบคนกำลังกระทำความผิดกฎหมาย หรือเหตุควรสงสัย หรือมีหมาย หรือคำสั่งให้จับผู้ใดในตำบลให้จับผู้นั้นส่งอำเภอ

3.3 ค้นหรือยึดตามหมายที่ออกโดยกฎหมาย

3.4 อายัดตัวคนหรือสิ่งของที่ได้มาด้วยการกระทำความผิดกฎหมายแล้วนำส่งอำเภอ

3.5 เมื่อมีเหตุการณ์ร้ายหรือแปลกประหลาด รายงานต่อนายอำเภอ

3.6 เกิดจลาจล ปล้นฆ่า ชิงทรัพย์ ไฟไหม้หรือเหตุร้าย ฯลฯ ให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3.7 เมื่อทราบว่ามีความผิดร้าย คนจรจัด อาจเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านเพื่อปรึกษาสืบสวนแล้วถ้ามีหลักฐานให้เอาตัวส่งไปที่อำเภอ

3.8 เมื่อมีคนจรแปลกหน้านอกทะเบียนราษฎรเข้ามาในท้องถิ่น ให้หาหรือกับผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขับไล่ออกจากท้องถิ่น

⁶ สาทโรจน์ ชาติพิราหมณ์,คำสัมภาษณ์,6 มิถุนายน 2561.

⁷ สถาบันพระปกเกล้า ,26 ส.ค.61 สืบค้นจาก . <http://wiki.kpi.ac.th/index.php/title>

3.9 เมื่อมีผู้ใดตั้งทับ กระท่อม หรือโรงเรือนโคตเคี้ยว ซึ่งจะเป็นอาจเป็นอันตราย อาจสั่งให้เข้ามาอยู่เสียในหมู่บ้าน และนำความแจ้งนายอำเภอ

3.10 เมื่อมีผู้ปล่อยละทิ้งบ้านให้ชำรุดรุงรัง โสโครก อันอาจเกิดอันตรายแก่ผู้อื่น หรืออาจเกิดอัคคีภัย ให้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล บังคับให้ผู้ผู้อยู่ในที่นั้นแก้ไข ถ้าไม่ปฏิบัติตามให้นำความร้องเรียนต่อนายอำเภอ

3.11 ในกรณีที่เกิดอันตรายแก่การทำมาหากินของราษฎร ให้ปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หาทางป้องกันแก้ไข ถ้าเกินความสามารถให้แจ้งต่อนายอำเภอ

4. อำนาจหน้าที่ในการดูแลให้คนที่เดินทางเข้ามาในตำบล ซึ่งไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็น ผู้ร้าย ให้มีที่พักตามสมควรและถ้าเป็นผู้เดินทางมาในราชการก็ต้องช่วยเหลือหาคนนำทาง หาเสบียงอาหารให้

5. อำนาจหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น สระน้ำ ศาลาอาศัย ที่เลี้ยงปศุสัตว์ ห้ามมิให้ผู้ใดรื้อกล้ายึดถือครอบครอง หรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย

6. อำนาจเกี่ยวกับการทะเบียนต่าง ๆ ในตำบล เช่น งานทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด คนย้าย คนตาย งานทะเบียนสัตว์พาหนะ และมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนสมรส เพื่อนำส่งนายอำเภอให้จดทะเบียนสมรสให้โดยคู่สมรสไม่ต้องไปที่ว่าการอำเภอ ในท้องที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกประกาศไว้ ตลอดจนทำบัญชี ทะเบียนสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในตำบลนั้น

7. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากร ในการช่วยเหลือการจัดเก็บภาษีอากร การสำรวจและประเมินราคาเพื่อเสียภาษีอากร โดยจัดทำบัญชีสิ่งของที่ต้องเสียภาษีอากรขึ้นต่อนายอำเภอ เพื่อนำไปเสียภาษี ตามกฎหมายภาษีอากร

8. อำนาจหน้าที่เรียกประชุมและให้ช่วยงานตามหน้าที่ไม่ว่าการประชุมประชาชน คณะกรรมการสภาตำบล และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหารือร่วมกัน และเรียกบุคคลมาให้ความช่วยเหลืองาน

9. หน้าที่ทั่ว ๆ ไป เป็นอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏในกฎหมายอื่นๆ ที่ กระทรวงทบวงกรมอื่น ให้ช่วยเหลือและเป็นที่น่าสังเกตว่า กระทรวงทบวงกรมอื่นส่วนใหญ่มัก กำหนดให้กำนันมีแต่หน้าที่ ส่วนอำนาจนั้นมักไม่มอบให้ จึงทำให้การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไม่ได้ผลเท่าที่ควร ไม่เหมือนกับการงานในหน้าที่ ของฝ่ายปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย ตำบลและหมู่บ้าน ภาครัฐได้ให้ อำนาจหน้าที่กับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในสถานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของรัฐ ในการดูแลประชาชนในพื้นที่ มีความ

ใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างดี ในราวปี พ.ศ. 2542 ได้มีการจัดตั้ง องค์การบริหารส่วนตำบล ขึ้น เพื่อเป็นการกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น โดยบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้ลดบางส่วนลง แต่ยังมีบัญญัติ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และแก้ไขฉบับที่ 10 จำนวน 2 ข้อ อำนาจหน้าที่กลับให้ อำเภอลำดวนและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นปฏิบัติแทนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1. อำนาจเกี่ยวกับการทะเบียนต่าง ๆ ในตำบล เช่น งานทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด คนย้าย คนตาย งานทะเบียนสัตว์พาหนะ และมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนสมรส เพื่อนำส่งนายอำเภอให้จดทะเบียนสมรสให้โดยผู้สมรสไม่ต้องไปที่ว่าการอำเภอ ในท้องที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกประกาศไว้ ตลอดจนทำบัญชี ทะเบียนสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในตำบลนั้น

2. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากร ในการช่วยเหลือการจัดเก็บภาษีอากร การสำรวจและประเมินราคาเพื่อเสียภาษีอากร โดยจัดทำบัญชีสิ่งของที่ต้องเสียภาษีอากรยื่นต่อนายอำเภอ เพื่อนำไปเสียภาษี ตามกฎหมายภาษีอากร

ถ้าจะมองถึง อำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านใน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เกิดการซับซ้อนและถ่วงอ้อมอำนาจ ให้กับอำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้การดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันมีข้อจำกัด วิรัตน์ ปัจจุบัน การเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านมีปัจจัยในเรื่องเงินเข้าเกี่ยวข้องและต้นทุนทางสังคมก็มีส่วนประกอบด้วย และบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ลดน้อยลง หลังจากมีองค์การบริหารส่วนตำบลนโยบายต่างๆก็ลงมาสู่องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้านจะดูในเรื่องความปลอดภัย มั่งคั่งส่วนเรื่องพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้พัฒนาในท้องถิ่น บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านลดน้อยไป กำนันผู้ใหญ่บ้านในสมัยปัจจุบันจะดูเรื่องยาเสพติดมากกว่า⁸ สุรัชย์ ในปัจจุบันไม่ค่อยมีการประสานงานเท่าไร ทำให้บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านลดน้อยไป⁹ ในปัจจุบันในรัฐบาล ชุดคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. เห็นความสำคัญการพัฒนาตำบลและหมู่บ้าน ภาณุพงศ์ ปัจจุบันกำนันผู้ใหญ่บ้านมีงานมากขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านมีมากขึ้นจากโครงการต่างๆเกี่ยวกับชุมชน มีการซับซ้อนกับองค์การบริหารส่วนตำบลในเรื่องโครงการต่างๆ กับองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งการทำงานแบบซับซ้อนในชุมชน¹⁰ ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ควบคู่กับองค์การบริหารส่วนตำบล ไปในทิศทางเดียวกัน อีกประการหนึ่งที่กล่าวถึง สมเกียรติ สาเหตุที่ไม่ยุบกำนัน

⁸ วิรัตน์ ศิโรตม์,คำสัมภาษณ์,5 มิถุนายน 2561.

⁹ สุรัชย์ จันทร์สุข,คำสัมภาษณ์,6 มิถุนายน 2561.

¹⁰ ภาณุพงศ์ พุทธิรัตนมณี, คำสัมภาษณ์,15 มิถุนายน 2561.

ผู้ใหญ่บ้านเนื่องมาจากความใกล้ชิดระหว่างประชาชนในชุมชนกับคนของรัฐ เป็นผู้นำชุมชนในสถานการณ์ปกครองพ้องปกครองลูก แต่ถ้าเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ความใกล้ชิดหรือการเข้าหาค่อยข้างห่างเหินออกไป ถ้าจะต้องเปลี่ยนแปลงควรเปลี่ยนแปลงเทศบาลหรือเขตปกครองพิเศษได้งบประมาณที่เพิ่มขึ้น บริหารเทศบาลหรือเขตปกครองพิเศษนั่นเอง¹¹

บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นบทบาทที่ทางรัฐมอบหมายให้บุคคลทำหน้าที่ตัวกลางระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแล สอดคล้อง โคอห์น (Cohen 1979) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นสำหรับผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้นจะต้องปฏิบัติและยังอธิบายเรื่องบทบาท ซึ่งสรุปไว้ว่า การที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด (prescribed role) ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาท ที่คาดหวังโดยผู้อื่น เรายังคงยอมรับว่า บุคคลจะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่กำหนดจริง (enacted role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ต้องการของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจาก¹²

1. บุคคลขาดความเข้าใจใน ส่วนของบทบาทที่ต้องการ (Lack of understanding)
2. บุคคลไม่เห็นด้วย (not to conform) หรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. บุคคลไม่มีความสามารถ (inability) ที่แสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการทำบทบาท ที่ทางรัฐได้มอบหมายย่อมส่งผลกับบุคคลที่รับบทบาทสู่การปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจที่รัฐมอบไว้ในแง่ทางบวกและทางลบ จะส่งผลต่อการใช้อำนาจของบุคคลแสดงให้เห็นว่า บทบาทอำนาจหน้าที่ จะต้องกระทำควบคู่กัน ทั้ง 2 อย่างและเท่าเทียมกัน หากอย่างใดอย่างหนึ่งเสียมิได้ จะทำให้ส่งผลของการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งทางรัฐ ได้ให้บทบาทอำนาจหน้าที่กับกำนันผู้ใหญ่บ้าน จะต้องขอบเขตของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 10 ต้องใช้เขตการปกครองของกำนันผู้ใหญ่แต่ละตำบลและหมู่

ในสมัยรัชกาล สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เห็นความสำคัญ การปกครองระดับ “หมู่บ้าน” ขึ้นเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ ในการทำหน้าที่ของกำนัน

¹¹ สมเกียรติ แดงสาน , คำสัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2561.

¹² คุราชละเอียดใน สุขา จันทน์แอม, อ้างถึงใน ทรนง รองคำ บทบาททางการเมืองของการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแซด จังหวัดขอนแก่น (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต 2539), แฉงงวิชาการเมืองการปกครองมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช น.18

ผู้ใหญ่บ้าน โดยการแบ่งการปกครองออกเป็นตำบลและหมู่บ้าน สอดคล้อง การปกครองท้องที่ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ประกอบไปด้วย¹³

1. หมู่บ้าน
2. ตำบล
3. อำเภอและกิ่งอำเภอ

การปกครองหมู่บ้าน

หมู่บ้านตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ มี 2 ประเภท คือ หมู่บ้านที่ จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ กับ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราวประกอบด้วย

1. หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ หมายถึง การจัดตั้งทำโดยประกาศจังหวัด ภายใต้ หลักเกณฑ์ตาม พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้วางหลักเกณฑ์การตั้ง หมู่บ้านขึ้นไว้กว้าง ๆ 2 ประการ

1. โดยจำนวนประชากร ถ้ามีประชากร 200 คนให้จัดเป็นหมู่บ้าน
2. ในกรณีที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ถึงจำนวนประชากรจะน้อย แต่ถ้ามีจำนวน บ้านไม่ต่ำกว่า 5 บ้านแล้วให้จัดเป็นหมู่บ้าน

ต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้ง หมู่บ้านไว้

1. กรณีเป็นหมู่บ้านชุมชนหนาแน่น
2. เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 1,200 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 240 บ้าน
3. เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมี จำนวน บ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน
4. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

2. กรณีเป็นหมู่บ้านชุมชนห่างไกล

1. เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน

¹³ สถาบันพระปกเกล้า, 26 ส.ค.61 ,สืบค้นจาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php/title>

2. เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎร ไม่น้อยกว่า 200 คน หรือมี จำนวน บ้านไม่น้อยกว่า 40 บ้าน

3. ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร

4. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

2. หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว หมายถึง หมู่บ้านชั่วคราวเป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นใน กรณีที่ท้องที่อำเภอใดมีราษฎร ไปตั้งชุมชนทำการหาเลี้ยงชีพแต่ในบางฤดูและจำนวนราษฎรซึ่งไป ตั้งทำการอยู่มากพอสมควร จะจัดเป็นหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้านปกติได้ เพื่อความ สะดวกแก่การปกครอง ให้นายอำเภอประชุมราษฎรในหมู่บ้านนั้นๆ เลือก ว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจ และหน้าที่เหมือนผู้ใหญ่บ้านปกติ

กำนันผู้ใหญ่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามเขตการปกครอง ของตนเองที่ ได้รับมอบหมาย จากทางรัฐบาลและรัฐได้ให้บทบาทและอำนาจหน้าที่ไว้ใน พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 10 เรียบร้อย และในปัจจุบันจะต้องทำ หน้าที่ประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการร่วมพัฒนาท้องที่ ที่ตนเองรับผิดชอบและ ประสานทางรัฐในการรับ โครงต่างๆที่รัฐมอบหมายให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมาพัฒนาชุมชน

ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง : การก้าวสู่ความเป็นเมือง

บริบทชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง ชุมชนที่มีพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพ ประชาชนที่อยู่ ในพื้นที่ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และภาคอุตสาหกรรม การขยายตัวของ ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง ประชาชนบางส่วนหันเข้ามาสู่ ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น บางส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรม และยังมีการย้ายถิ่นฐานของ ประชาชนภายนอกพื้นที่เข้าอยู่ในพื้นที่ และทำงานชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง บางส่วนก็ ออกทำงานนอกพื้นที่ ราวถึงเดินทางเข้ามาทำงานภายในกรุงเทพฯ ในราวปี พ.ศ.2550 มีการ ขยายตัวของกรุงเทพฯสู่ชานเมืองชุมชนชนบทรอบๆ กรุงเทพฯ ทำให้จังหวัดสมุทรปราการที่พื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯได้รับความเจริญเติบโตเข้ามาสู่ จังหวัดสมุทรปราการ เข้าในอำเภอพระประแดง อีกด้วย ซึ่งอำเภอพระประแดง มีภาคอุตสาหกรรม เขตด้านเศรษฐกิจที่ติดกับกรุงเทพฯ ทำให้ความเจริญกระจายตัว จากกรุงเทพฯสู่อำเภอพระประแดง ตามลำดับ ด้านการคมนาคมสู่อำเภอพระประแดง และ รัฐบาลยังให้การสนับสนุน ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ตำรวจ โรงเรียน โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย ศาล ระบบการคมนาคมขนส่ง และการรักษาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

ต่อประชาชนที่อยู่อาศัย รวมถึงยังมีภาคเอกชนให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ และการให้องค์ความรู้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและประชาชน อีกด้วย ส่วนนายทุนได้เล็งเห็นความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ที่เข้ามาสู่ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง เป็นตอบสนองกับความต้องการประชาชน จึงมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น เช่น โครงการหมู่บ้านจัดสรร ขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก เพิ่มขึ้น ในส่วนของ คอนโด ทาวน์โฮม สนองความต้องการคนมีโยกย้ายถิ่นฐาน ในการทำงานและอยู่อย่างถาวร ตามลำดับ ทำให้เกิดเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในบริบทชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงมี อัตลักษณ์ ของชุมชนชนบท ยังคงรักษา อัตลักษณ์ ที่แสดงถึง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ เช่น ประเพณี สงกรานต์พระประแดง แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังคงมีการผสมผสานกระแส ตะวันตก ผู้ปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าพื้นที่ บริบทชุมชนชนบทอำเภอ พระประแดง มีการเปลี่ยนแปลงจาก อดีตสู่ปัจจุบัน รวมถึงการรับนโยบายรัฐทำให้เกิดความเจริญที่กระจายตัวเข้าพื้นที่ ผู้การเปลี่ยนแปลง พื้นที่ เป็นบริบทชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงถึงบริบทชุมชนสังคมเมือง

ปัจจัยที่ส่งเสริมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเป็นเมือง อาจกล่าวได้ว่ามีหลายปัจจัย ดังนี้

1.พื้นที่ อำเภอพระประแดงเป็นอาณาเขตเศรษฐกิจ ถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ จะได้รับโอกาสความเจริญที่กระจายตัวเข้ามาสู่พื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว ด้านการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค สิ่งทีกล่าวมา ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง ที่ใกล้เคียงการเกิดสู่ความเป็นเมือง การย้ายถิ่นฐานของประชาชน เข้ามาทำงานและตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ทำให้เกิดความหนาแน่นของประชากรความแออัด อาจกล่าวได้ว่า การเป็นชุมชนภาคอุตสาหกรรม ที่ติดกับกรุงเทพฯ ก็เป็นส่วนหนึ่งทีสนับสนุนการเกิดความเป็นเมืองได้

2.ด้านสังคมและวัฒนธรรม บริบทของชุมชนชนบทอำเภอพระประแดง ย่อมมี “อัตลักษณ์”ของแต่ละชุมชน ชุมชนอำเภอพระประแดง ก็มี “อัตลักษณ์” ที่สืบทอดกันมานานๆ ชุมชนอำเภอพระประแดง มีตัวแปรที่เปลี่ยนแปลงจากปัจจัย คือ ระยะเวลา บวกกับกระแส ตะวันตกที่เข้าในพื้นที่ ผสมกับการที่พื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ และเขตเศรษฐกิจ ทำให้ได้อิทธิพล จากวัฒนธรรมเมืองแทรก และผสมผสานแต่ก็ยังคงไว้ “อัตลักษณ์” ของบริบทชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงไว้ แล้วส่งต่อถึงรุ่นลูกหลาน สิ่งทีกล่าวมาเป็นสิ่งสนับสนุนการพัฒนาไปสู่เมือง

3.ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงถือว่าเขตเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม ที่มีพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯหรือเรียกว่า เมืองหลวง ทำให้ชุมชนอำเภอพระประแดงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุน ภาคอุตสาหกรรมกว่าสู่ความเติบโตสู่เมืองอุตสาหกรรม และเป็นเมืองท่าที่สำคัญก่อน

นำดินค้าออกนอกประเทศ และบางส่วนพื้นที่ชุมชนอำเภอพระประแดง สามารถปรับเป็นเชิงอนุรักษ์ ตามนโยบายของภาครัฐ

จากที่กล่าวมา 3 ปัจจัย ผู้วิจัยชี้ให้เห็นการเชื่อมโยงสู่เกิดเป็นเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพ ปัจจัยที่กล่าวมาเป็นปัจจัยที่ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง อีกประการหนึ่ง เมืองอาจไม่ใช่ที่มีประชาชนที่หนาแน่น หรือมีตึกที่มากมาย แต่เมืองบ่งถึงเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือเมืองที่เป็นต้นแบบรูปแบบเมืองน่าอยู่ ก็ได้

การเชื่อมโยงทั้ง 3 ปัจจัยทำให้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย พื้นที่ ที่อำเภอพระประแดง ในส่วนที่ลักษณะการปกครองรูปแบบตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนชนบทอำเภอพระประแดงเป็นพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ ทำให้ได้รับอิทธิพลความเจริญเข้าสู่พื้นที่ ทำให้มีประชาชนนอกพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัยและเป็นแหล่งประกอบอาชีพ ปัจจุบันพื้นที่ของชุมชนชนบทอำเภอเป็นพื้นที่ กึ่งเมืองมีการเดินทางเข้าจากกรุงเทพฯ เข้าสู่พื้นที่ ที่ผู้วิจัยทำการวิจัย 6 ตำบลหรือ คนทั่วไปจะเรียกว่า “บางกระเจ้า” ในปัจจุบัน บางกระเจ้าเป็นแหล่งพื้นที่ สีเขียวหรือ “ปอดของคนกรุงเทพฯ” ทำให้ระบบนิเวศค่อยข้างอุดมสมบูรณ์ บริบทชุมชนอำเภอพระประแดง เป็นพื้นที่เชิงนิเวศ ในปัจจุบันได้แนวทางและแนวคิดของชุมชนอำเภอ ภาควิชาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ถือว่าเป็นชุมชนชนบทต้นแบบ เชิงนิเวศและอนุรักษ์พื้นที่ อย่างไร ก็ตามการออกแบบสู่ความเป็นเมือง วิถีชีวิต ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ จะต้องให้ประชาชนอยู่พื้นที่นั้น สามารถออกแบบเมืองในพื้นที่เอง และยังรักษาภูมิทัศน์ของที่อยู่อาศัยเดิม และคง “อัตลักษณ์” ของชุมชนชนบทไว้ จะผสมผสาน วัฒนธรรมตกเข้าไป ให้ลงตัวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ¹⁴ การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองจะต้องเชื่อมโยง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม และการออกแบบเมืองที่น่าอยู่ จะต้องคำนึง ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ให้เข้าถึงบริบทชุมชนสู่บริบทเมืองอย่างลงตัว สอดคล้อง Nels Anderson ¹⁵ ให้คำนิยามการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง คือ การที่ประชาชนจากชนบทย้ายถิ่นไปในเมืองเพื่อตั้งถิ่นฐาน เป็นหลักแหล่งชาวชนบทเหล่านี้จะเปลี่ยนไปสู่การมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงงานจากเกษตรกรรมไปสู่งานที่ไม่ใช่เกษตรกรรมตลอดจนการเปลี่ยนด้านความคิด และพฤติกรรมแบบเมือง (urbanism) ของประชาชนในชนบทถึงแม้ จะไม่ย้ายถิ่นไปในเมือง ซึ่ง Nels Anderson ได้กล่าวถึงคติแบบเมืองมีลักษณะดังนี้

¹⁴ วิริศ รัตมิตต์, คำสัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2561.

¹⁵ คำรงค์ศักดิ์ แก้วเพ็ง, ชุมชน กรุงเทพฯ บริษัท นาสิลป์โฆษณา 2556, น.220-221

1.วิถีการทำงาน(way to work) เป็นแบบอุตสาหกรรม การขนส่ง การค้าขาย การบริการ เป็นต้น

2.การเคลื่อนไหว (mobility and transience) เป็นการเคลื่อนย้ายของคนสู่โรงงาน อุตสาหกรรม การเปลี่ยนย้ายจากงานหนึ่งไปสู่อีกงานหนึ่ง ที่เกี่ยวกับตำแหน่งที่ต่ำกว่าหรือสูงกว่า

3.การระหว่างกันทางสังคมอย่างเป็นบุคคล (impersonal social interaction) ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่รู้จักเพียงพอ

4.การทำงานตรงเวลา เพราะชีวิตในเมืองจะมีลักษณะที่เกี่ยวข้อง กับเวลาตลอดเวลา

5.การอยู่ภายในครอบครัว ไม่ต้องพึ่งพาญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน เพราะมีเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ครบครัน

6.มีการรู้จักคัดแปลงสังคมนิยมให้สวยงามขึ้น

การเกิดเป็นเมืองเป็นผลดีกับพื้นที่ ที่มีความเจริญกระจายตัวเข้าสู่พื้นที่ ทางด้านเทคโนโลยี ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรมและสังคม ด้านเศรษฐกิจให้เจริญกับพื้นที่ มีสิ่งปลูกสร้างที่อำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นมากมาย เลยนึกถึง ผลเสียที่จะตามกับพื้นที่ที่กายเมืองหรือชุมชนเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม ก็เป็นประการต้นๆ ได้รับการพิจารณาลำดับแรก ที่จะตามมาด้วยความเจริญที่กระจายตัวให้กับพื้นที่ ทำให้เห็นว่า ความเจริญก็เป็นจุดแข็ง ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็เป็นจุดอ่อน อย่างไรก็ตามการออกแบบเมืองจะต้องขึ้นอยู่กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ผนวกกับความทันสมัยเมืองหลวง และกระแสนวนตคเป็นตัวกำหนดการออกแบบพื้นที่ ความเป็นบริบทของชุมชนชนบท “อัตลักษณ์” ของชุมชนก็สามารถสืบทอดและผสมผสาน ทำเกิดนวัตกรรมใหม่กับพื้นที่เรียกว่า “เมือง” ทำให้เมืองที่ถูกรออกแบบ ทำเป็นเมืองน่าอยู่ได้

ผลกระทบของการเปลี่ยนสู่ความเป็นเมือง: บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ในปัจจุบันนี้ โลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และก้าวไปข้างหน้ามีหลายองค์ประกอบ การพัฒนาสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านลดความสำคัญลง ประกอบด้วย ระดับการศึกษาและเทคโนโลยี ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากมาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่าง การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในปัจจุบันคนในประเทศไทยมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น อาจบอกได้ว่า คนที่อยู่ใกล้กรุงเทพ ได้รับโอกาส การศึกษา เข้าถึงเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ผสมกับเทคโนโลยี และการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนในกรุงเทพฯ ครอบงำกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร และข้อราชการต่างๆ ทำให้เห็นว่า การศึกษาและเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิตประจำวัน สาโรจน์ มีผลต่อประชาชนการมีส่วนร่วม ของตามกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ทัน ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่ไปติดต่อทะเบียน ราชการ ดูจากข้อมูลมือถือก็สามารถติดต่อได้ทันที ในการมีส่วนร่วมก็พบว่า จะมีการมีส่วนร่วมคน รุ่นเก่าที่เข้าร่วมประชุม คนรุ่นใหม่แทบไม่การเข้าร่วมประชุมเลย และวัยทำงานก็ไม่มีการเข้าเลย ในการเข้าประชุมคนรุ่นใหม่คิดว่าอาจเข้าร่วมกับกลุ่มการเมือง ระดับการศึกษาค่อยสูงหน่อย เห็นช่องทางต่างๆ หรือสื่อสารต่างๆซึ่งสามารถติดต่อหน่วยงานของรัฐได้¹⁶ คนรุ่นใหม่ ได้มองข้าม กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในสถานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง อีกประการหนึ่ง จากพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 10 มีข้อบัญญัติ 2 ข้อ จะยกเห็นถึง การถ่ายโอน บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน สู่ อำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบล 1. อำนาจเกี่ยวกับการ ทะเบียนต่าง ๆ ในตำบล เช่น งานทะเบียนราษฎรเกี่ยวกับการแจ้งคนเกิด คนย้าย คนตาย งาน ทะเบียนสัตว์พาหนะ และมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนสมรส เพื่อนำส่งนายอำเภอให้จดทะเบียน สมรสให้โดยคู่สมรสไม่ต้องไปที่ว่าการอำเภอ ในท้องที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกประกาศไว้ ตลอดจนทำบัญชี ทะเบียนสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่อยู่ในตำบลนั้น 2. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับภาษี อากร ในการช่วยเหลือการจัดเก็บภาษีอากร การสำรวจและประเมินราคาเพื่อเสียภาษีอากร โดย จัดทำบัญชีสิ่งของที่ต้องเสียภาษีอากรยื่นต่อนายอำเภอ เพื่อนำไปเสียภาษี ตามกฎหมายภาษีอากร ทำให้บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่ ไม่มีอะไรสนองกับประชาชนในพื้นที่ เลยเหตุที่กล่าว มา 2 ปัจจัยที่กล่าวมาทำให้เกิดผลกระทบต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ใกล้กรุงเทพฯ และการก้าวสู่ ความเป็นเมือง

แนวทางการปรับเปลี่ยน : บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านสู่ความเป็นเมือง

¹⁶ สาโรจน์ ชาติพราหมณ์, คำสัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2561.

การปรับเปลี่ยนของบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านสู่ความเป็นเมือง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้
 กำนันผู้ใหญ่บ้านในส่วนเพิ่มพูนความรู้ กำนันผู้ใหญ่บ้านกับการเปลี่ยนแปลงของโลก สู่ความ
 เข้มแข็งของระดับหมู่บ้าน ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริม ดังนี้

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกับกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ในมากกว่าเดิม เพื่อ
 รับผิดชอบในปกครองท้องที่ของตนเอง ประชาชนเดือดร้อนสามารถ แก้ไขเหตุการณ์หรือ
 ประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงได้

2. ส่งเสริมองค์ความรู้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านให้มากกว่าเดิม และส่งเสริมคุณธรรม
 จริยธรรม ผู้บริหารและนักปกครองให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่เขตปกครองตนเอง
 ที่รับผิดชอบ

3. กำนันผู้ใหญ่บ้านควรนำแนวพระราชดำริ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้กับ
 ชุมชนชนบทสู่ชุมชนเมือง

จากการทำวิจัย ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งเสริมกว่าสู่ความเป็นเมืองหรือชุมชนเมืองรวม
 ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่เรียกว่า “บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน” ในการทำ
 หน้าที่ปฏิบัติในเขตที่ปกครองแต่ละหมู่บ้าน และอำนาจหน้าที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่ซับซ้อนกันกับ
 หน่วยงานราชการ ที่ทำหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน แนวทางของคนรุ่นใหม่ในการติดต่อราชการกับการ
 สื่อสารที่ทันสมัย ทำให้การทำวิจัยก่อเกิดผลกระทบสู่การเป็นเมืองในบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน
 ที่ปฏิบัติหน้าที่ ปัจจุบัน

ดังนั้น บริบทชุมชนชนบทสู่การเปลี่ยนแปลงการเป็นเมือง ย่อมมีปัจจัยที่ส่งเสริมการ
 เปลี่ยนแปลงจากกล่าวได้ว่า การได้รับอิทธิพลตะวันตกที่เข้ามา ในพื้นที่ ที่มองเห็นว่าอนาคตจะ
 เจริญเติบโตต่อไป หรือพื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ ก็ตามถือว่าเป็นแรงที่ส่งเสริมปัจจัยที่ส่งเสริมให้ก่อ
 เกิดในแง่บวกและแง่ลบ ที่ทำสู่การเปลี่ยนแปลง ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง สิ่ง
 เหล่าที่กล่าวมาต้องเชื่อมโยงกัน รวมถึงแรงผลักดันจากปัจจัยภายในและภายนอกพื้นที่ ที่แสวงหา
 ความเจริญเติบโตในโลกที่เปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยี ที่ก้าวอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์ประกอบ
 การเปลี่ยนแปลงทั้งพื้นที่ ตัวบุคคล รวมทั้งสิ่งรอบตัวที่เปลี่ยนแปลงตามระยะเวลา ก่อให้เกิด
 นวัตกรรมใหม่

เนื่องจากการลงเก็บข้อมูลพบว่า บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม อดีตที่ผ่านมา บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความสำคัญกับชุมชนชนบทมาก ปัจจุบันการให้ความสำคัญของคนรุ่นใหม่ ลดน้อยลงอันเนื่องมาจาก การศึกษาที่สูงขึ้นของคนรุ่นใหม่ ผนวกกับการได้รับอิทธิพลทางตะวันตกที่เข้ามาในพื้นที่ อีกอย่างหนึ่งเทคโนโลยีทันสมัยต่างๆ เช่น การสื่อสาร มือถือ และสิ่งอำนวยความสะดวก เข้าถึงประชาชนทั่วไปได้ง่าย หมายรวมถึง ข้อมูลข่าวสารทั่วไปและ ข่าวทางราชการ ทำให้คนรุ่นใหม่ ไม่ได้ให้การยอมรับ บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน และในความคิดของคนรุ่นใหม่ รัฐจะต้องให้บริการกับตนเอง ในการติดต่อข้าราชการ การมีส่วนร่วมคนรุ่นใหม่เห็นว่าเป็นการสร้างแนวร่วมให้กับพรรคการเมือง และไม่ได้ความร่วมมือจากคนรุ่นใหม่ ทำให้บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านถูกมองข้ามสำหรับคนรุ่นใหม่ รวมถึงอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ยังซับซ้อนกับหน่วยงานในท้องถิ่นและถูกถ่ายโอนให้หน่วยราชการทำหน้าที่แทน แต่ยังบัญญัติในพระราชบัญญัติ โดยไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ทำให้เห็นว่าอำนาจของรัฐที่ทำงานซับซ้อนกันอยู่

การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง ได้ส่งผลต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ ที่ติดกับกรุงเทพฯ ทำให้บทบาทกำนันหรือผู้ใหญ่หมดความสำคัญไปในที่สุด สาเหตุหลักๆ อาจเป็น การศึกษาของประชาชนที่เพิ่มขึ้น เทคโนโลยีก็เป็นองค์ประกอบของการรับข้อมูลข่าวสาร สิ่งกล่าวมาเป็นปัจจัยที่เป็นแรงสนับสนุนทำให้พื้นที่กลายเป็นเมืองหรือชุมชนเมือง ถ้ามองกันผลดี พื้นที่ ที่เป็นชุมชนชนบทมีความเจริญกระจายตัวเข้าก็พัฒนาพื้นที่ นั้นกลายเป็นชุมชนเมือง ผลทางด้านลบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เรียกว่า “กำนันผู้ใหญ่บ้าน” ก็จะไม่ในสังคมเมือง ทำให้ความใกล้ชิดระหว่างรัฐกับประชาชนก็หายไป คำถามท้าย ความเป็นเมืองจะมีทิศทางการพัฒนาเมืองอย่างไร